

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

«Державне регулювання та саморегулювання фінансового ринку»

(назва кваліфікаційної роботи бакалавра)

спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студента (ки) Лисоконь В. С.

(ініціали, прізвище)

групи Фзт-81ш

(шифр групи)

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело _____ Лисоконь В. С.

(підпис)

(ініціали та прізвище здобувача)

Керівник ст.. викладач _____ Новикова І. В.

(посада, науковий ступінь)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи бакалавра

на тему «Фінансування інвестиційної політики підприємства»

студентки Лисоконь Валерії Сергіївни
(прізвище, ім'я, по батькові студента)

Актуальність дослідження. Проблематика регулювання у фінансовій науці є однією з центральних тем. Змінюються мейнстріми, то диктуючи важливість посилення державного регулювання фінансового ринку, то виступаючи за його лібералізацію, але необхідність впливу на фінансовий ринок для досягнення цілей економічної політики залишається.

Метою наукової роботи є дослідження державного регулювання та саморегулювання фінансового ринку.

Об'єктом досліджень виступає фондовий ринок України.

Предметом дослідження є практика державного регулювання та саморегулювання у фінансовому секторі України.

Основний результат роботи. Проведено аналіз особливостей державного регулювання фінансового сектору України.

Ключові слова: державне регулювання, фондовий ринок, фінансовий ринок.

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 40 сторінках, з яких список використаної літератури із 44 найменувань. Робота містить 6 таблиць, а також 6 рисунків.

Рік захисту роботи – 2022 рік.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту

Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри, д.е., проф.

_____ Лариса ГРИЦЕНКО
(підпис)

«11» __квітня__ 2022 р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи бакалавра

студент(-ка) групи Фзт-81ш інституту (центру) _____ ШІ СумДУ

за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

_____ Руденко Тетяни Віталіївни
(прізвище, ім'я, по батькові студента)

Тема роботи «Державне регулювання та саморегулювання фінансового ринку»

затверджена наказом по СумДУ № 24-ОД від « 01» квітня 2022 року.

Вихідні дані до роботи: нормативні й законодавчі акти, матеріали статистичної звітності, інструкції та положення, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансової звітності суб'єктів господарювання, організацій та установ тощо.

Зміст основної частини роботи (перелік питань для розроблення):

Інструменти фінансового регулювання та їх взаємодія. Досвід та практика державного регулювання та саморегулювання у фінансовому секторі України.
Механізм функціонування фондового ринку України на основі розвитку електронної біржової торгівлі. Проблеми розвитку фондового ринку.
Перспективи розвитку фондового ринку.

Дата видачі завдання: «11» квітня 2022 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
1. Фінансове регулювання як складова системи державного регуляторного впливу на економічний розвиток.....	7
2. Інструменти фінансового регулювання та їх взаємодія.....	8
3. Досвід та практика державного регулювання та саморегулювання у фінансовому секторі України.....	13
4. Механізм функціонування фондового ринку України на основі розвитку електронної біржової торгівлі.....	18
5. Проблеми розвитку фондового ринку	27
6. Перспективи розвитку фондового ринку в Україні.....	30
ВИСНОВКИ.....	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	41

ВСТУП

Актуальність дослідження. Проблематика регулювання у фінансовій науці є однією з центральних тем. Змінюються мейнстріми, то диктуючи важливість посилення державного регулювання фінансового ринку, то виступаючи за його лібералізацію, але необхідність впливу на фінансовий ринок для досягнення цілей економічної політики залишається. Система регулювання фінансового ринку являє собою широке поняття, що включає групи взаємопов'язаних елементів: об'єкт регулювання (фінансовий ринок: модель ринку, параметри функціонування, окремі сегменти, фінансові інститути), суб'єкти регулювання (органи державної влади, саморегульовані організації), методи та інструменти впливу суб'єкта (або суб'єктів) на об'єкт регулювання, способи передачі зворотного зв'язку.

Діяльність фінансового ринку полягає в перерозподілі на платній основі фінансових активів. Насамперед фінансовий ринок призначений для акумуляції тимчасово вільних грошових коштів та інших активів для подальшого їх перерозподілу між учасниками фінансового ринку з метою досягнення максимальної ефективності. Роль фінансового ринку тут полягає в тому, щоб перетворити заощадження населення і ресурси підприємства в інвестиції в реальний сектор. Також фінансовий ринок є точним індикатором, що відображає в цілому стан економіки (світової або локальної). Ефективність діяльності фінансового ринку визначається набором економічних показників, до яких відносяться валютний курс, державний борг, рівень інфляції, обсяг грошової маси, профіцит/дефіцит державного бюджету і сальдо платіжного балансу.

Метою роботи є дослідження державного регулювання та саморегулювання фінансового ринку.

Відповідно до мети роботи необхідно вирішити наступні **завдання**:

1. Розглянути фінансове регулювання як складову системи державного регуляторного впливу на економічний розвиток.
2. Проаналізувати інструменти фінансового регулювання та їх взаємодія.

3. Охарактеризувати досвід та практику державного регулювання та саморегулювання у фінансовому секторі України.

4. З'ясувати механізм функціонування фондового ринку України на основі розвитку електронної біржової торгівлі.

5. Окреслити проблеми розвитку фондового ринку.

6. Дослідити перспективи розвитку фондового ринку в Україні.

Об'єкт дослідження – функціонування фондового ринку України.

Предмет дослідження - практика державного регулювання та саморегулювання у фінансовому секторі України.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, а саме: порівняльний аналіз, логіко-семантичний, історичний метод, аналізу та синтезу, системно-аналітичний, статистичних порівнянь, економіко-статистичного моделювання, абстрактно-логічний.

Практичне значення роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані студентами при написанні подальших наукових робіт, а також при підготовці до практичних та семінарських занять.

Структура роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів основної частини, висновків, списку використаних джерел та додатків.

1. Фінансове регулювання як складова системи державного регуляторного впливу на економічний розвиток

Фінансове регулювання - це вплив на економічні та соціальні процеси шляхом концентрації фінансових ресурсів в окремих структурах і рівнях соціально-економічної системи та обмеження зростання обсягу фінансових ресурсів у інших.

Фінансове регулювання соціально-економічних процесів відбувається насамперед за допомогою ринкового саморегулювання і державного фінансового регулювання. Ринкове саморегулювання соціально-економічних процесів забезпечується функціонуванням фінансового ринку, за допомогою ринкових законів. Завдяки йому створюється можливість вільного та швидкого перерозподілу фінансових ресурсів між різними структурами і рівнями соціально-економічної системи [7, с. 361].

Держава повинна здійснювати комплексну збалансованість за допомогою фінансового регулювання галузевих і соціальних диспропорцій не тільки на державному рівні, але і на рівні суб'єктів і муніципальних утворень. Існує перспективна потреба у фінансовому регулюванні взаємовідносин між макро - і мезорівнями національної економіки, центром і окремими регіонами [20, с. 122].

Фінансове регулювання - це вплив на економічні та соціальні процеси, спрямований на запобігання можливих або усунення наявних диспропорцій, забезпечення розвитку передових технологій і соціальної стабільності шляхом концентрації фінансових ресурсів в одних сегментах ринку і обмеження зростання обсягу фінансових ресурсів в інших.

Державне фінансове регулювання економіки – це процес цілеспрямованого і послідовного застосування державою форм і методів фінансового впливу на суб'єктів господарювання для здійснення впливу на макроекономічну рівновагу розвитку економіки на кожному конкретному етапі її функціонування.

Перерахуємо передумови державного фінансового регулювання: існують такі групи населення, яким ринковий розподіл або не дає взагалі доходу або не гарантує необхідний для даної країни і для даного періоду часу рівень життя:

- члени товариства, які не виробляють товари, які не мають факторів виробництва і, отже, не мають доходів, що формуються на ринку – діти, інваліди, пенсіонери;

- у ринковому розподілі доходів не беруть участь зайняті в системі державного управління і в фундаментальній науці;

- безробіття.

2. Інструменти фінансового регулювання та їх взаємодія

Цілеспрямоване фінансове регулювання реалізується шляхом функціонування спеціального суспільного інституту, яким є держава.

Незважаючи на принципові відмінності між сучасними економічними школами з багатьох питань державного регулювання, усі вони визнають факт існування змішаних економік, в рамках яких важливу роль відіграє держава як один із суб'єктів економічної діяльності, який постачає суспільству конкретні економічні блага.

Державне фінансове регулювання соціально – економічної системи передбачає здійснення сукупності дій органів державної влади та місцевого самоврядування, коригувального функціонування системи суспільного відтворення з метою забезпечення її якісного зростання і сталого розвитку. Таким чином, держава виступає як суб'єкт фінансового регулювання [24, с. 129].

Отже, при розгляді фінансового регулювання у відтворювальному аспекті існують певні пріоритети, від яких не можна абстрагуватися без шкоди для країни, її соціально-економічної і політичної цілісності. Тут є стратегічними інтереси розвитку реальної економіки. Вони полягають в активному розвитку галузей, що формують матеріально-технічну базу суспільства, які визначають використання можливостей науково-технічного прогресу.

Приміром, в «горизонтальному» відтворювальному аспекті слід вказати створення загальних умов підвищення ефективності відтворення, пов'язаних з макроекономічними процесами в рамках національних кордонів; забезпечення всіх видів економічної безпеки для підприємців і населення; оптимізація податкових відносин у відповідності з економічними інтересами платників і одержувачів податків; фінансово-кредитні форми впливу на економічні суб'єкти; розподільні відносини, що враховують кількість, якість і зміст праці працівників, а також розподіл доходів між власниками факторів виробництва – праці, капіталу, землі та підприємницьких здібностей і т. д.

У «вертикальному» розрізі, зокрема, на регіональному та муніципальному рівнях, передбачається створення умов для стабілізації соціально-економічного становища і посилення конкурентоспроможності господарств регіонів і муніципалітетів на базі раціонального використання наявних фінансових ресурсів, створення полюсів зростання і сталого розвитку, формування власної дієздатної фінансової бази з метою досягнення балансу існуючих інтересів у довгостроковій перспективі [11].

Форми прямого фінансового регулювання в основному зводяться до адміністративного впливу на діяльність економічних суб'єктів. Ці заходи передбачають, що економічні суб'єкти будуть вимушено приймати рішення, оснований не на самостійному економічному виборі, а на приписах держави.

Пряме фінансове регулювання має форму безповоротного адресного фінансування секторів економіки, галузей, територій і окремих організацій. До нього відносяться субвенції або субсидії, різного роду дотації, доплати із спеціальних бюджетних і позабюджетних фондів різного рівня (державного, регіонального, місцевого). Сюди ж входять пільгові кредити та податкові пільги.

Непрямі методи державного фінансового регулювання ґрунтуються на фінансових засобах впливу на регульовані відносини з боку суб'єктів державної влади і місцевого самоврядування. Вони опосередковано через економічні інтереси без прямого впливу відображаються на поведінці учасників фінансових

відносин шляхом створення умов, що впливають на мотивацію належної поведінки за допомогою фінансових стимулів.

За ринкових умов господарювання відповідальність за фінансові результати діяльності підприємств і організацій несуть їх власники. Але при необхідності держава може надавати фінансову допомогу тим суб'єктам, в ефективній роботі яких вона зацікавлена насамперед. Держава може впливати на розвиток економіки шляхом прямої участі – через бюджетне фінансування загальнодержавних програм і через кредитування за рахунок коштів бюджету, тим самим здійснюючи міжгалузевий перерозподіл фінансових ресурсів і стимулюючи певні види діяльності відповідно до конкретної мети економічної політики. При цьому важливим інструментом регулювання є державне кредитування.

Існує помітна різниця між бюджетним і банківським кредитуванням. Так, банківські кредити скеровуються здебільшого в галузі, де забезпечується відносно більший дохід при певному терміні повернення. Бюджетні кредити, як правило, надаються на пільгових умовах за строками й нормою процента з метою створення умов для розвитку певних галузей, регіонів чи збільшення виробництва певних товарів. Вони є засобом підтримки життєво важливих економічних структур у випадку виникнення у них фінансових проблем, їх особливого становища на ринку, банкрутство яких призводить до погіршення економічної ситуації в країні в цілому.

Формою фінансового заохочення здійснення суб'єктом господарювання ефективної діяльності є отримання ним бюджетних коштів у кредит, а особливо - коли кредитування здійснюється на пільгових умовах.

Державою використовується й такий інструмент регулювання економіки як надання гарантій на кредити, що надаються суб'єктам господарювання різними фінансовими установами. Державні гарантії під іноземні кредити широко застосовуються у країнах із розвинутою ринковою економікою як засіб стимулювання господарської діяльності суб'єктів національного товарного виробництва, швидкого й раціонального використання ними отриманих коштів.

Гарантії уряд надає підприємствам, в діяльності яких держава особливо зацікавлена. Державне гарантування повернення позик дозволяє значно покращити умови кредитування.

Пільгові умови надання кредиту держава може забезпечувати і сплачуючи різницю між ринковою та пільговою процентними ставками. Певна державна підтримка може бути пов'язана з порядком погашення зовнішніх зобов'язань. Так, лише частина кредитів надається підприємствам на умовах валютної самоокупності, коли всі витрати на їх погашення та обслуговування повинні нести самі підприємства. На практиці застосовується також надання кредитів на умовах погашення зовнішніх зобов'язань за рахунок бюджету, із наступною компенсацією витратів бюджету у національній валюті або ж компенсацією бюджетних витратів поставками продукції до державного резерву [40].

Податкові інструменти є найбільш поширеними серед непрямих методів регулювання економічного розвитку у всьому світі завдяки своїм характеристикам: універсальності, безумовності та всеохоплюваності. Виконуючи одночасно фіскальну та регулювальні функції, податки забезпечують одну з фундаментальних передумов функціонування категорії фінансів у її практичній реалізації – розподіл та перерозподіл.

Не менш важливий вплив на розвиток економіки має і грошово-кредитна політика держави. Так, через специфічні умови функціонування, зменшення можливостей до самофінансування та повільного розвитку інвестиційних процесів в Україні важливим джерелом формування господарського капіталу сільськогосподарських підприємств виступає кредит.

Цінова політика також відіграє важливу роль економічного впливу держави на економіку. Водночас у посткризовий період до ринкових відносин не можна забезпечити формування цін на основі попиту та пропозиції.

Слід відмітити кілька визначальних положень концепції:

- ціновий механізм галузі є складовою загального цінового механізму народного господарства;

- на всіх етапах перехідного періоду необхідно поєднувати принцип вільного формування цін з економічним регулюванням їх державою;
- в умовах лібералізації цін важливе значення має врахування державою рівня платоспроможності населення, тому що істотне відставання попиту населення на продовольство зумовлює штучну кризу перевиробництва сільськогосподарської продукції і скорочення її обсягів;
- ціновий механізм повинен стимулювати підвищення якості вироблюваної в країні продукції до рівня світових стандартів;
- на першому етапі вступу України до світового ринку виникає необхідність введення протекціонізму цін на вітчизняні продукти порівняно з імпортними [45].

Цінова політика має ґрунтуватися на вільному ціноутворенні в поєднанні з державним регулюванням і посиленням антимонопольного контролю за цінами на матеріально-технічні ресурси, енергетичні носії та послуги для товаровиробників [46].

Таким чином, узагальнюючи дослідження інструментарію фінансового регулювання розвитку економіки держави можна зробити висновок, що лише за умови поєднання внутрішніх джерел фінансування та наявних ресурсів фінансово-кредитних установ та при державній підтримці розвитку інфраструктури фінансово-кредитного забезпечення виробництва можна створити міцну фінансову основу функціонування економіки України.

3. Досвід та практика державного регулювання та саморегулювання у фінансовому секторі України

Сучасне функціонування фінансового ринку знаходиться під впливом процесів регулювання. Регулювання фінансового ринку складається з двох частин. Державне регулювання фінансового ринку здійснюється з боку органів державної влади, саморегулювання – з боку учасників самого ринку.

Механізм перерозподілу фінансових ресурсів через фінансовий ринок створює безліч негативних ефектів в економіці: необґрунтовано прискорює темпи зростання цін (інфляцію), провокує кризи, позбавляє реальне виробництво необхідних фінансових ресурсів. Тому виникає необхідність його регулювання з боку держави.

Регулювання фінансового ринку являє собою встановлення певних вимог до учасників, інструментів, операцій, що здійснюються в кожній частині фінансового ринку з боку органів державної влади та організацій громадського регулювання з метою забезпечення стабільності його функціонування.

Основними завданнями регулювання фінансового ринку є:

Зниження ризиків (наприклад, ризику банкрутства кредитної організації, ризику некерованого падіння цін на фондовому ринку, та ін.)

Забезпечення ефективного функціонування фінансового ринку (переміщення фінансових ресурсів має сприяти збільшенню темпів економічного зростання національної економіки, підвищенню її конкурентоспроможності, розвитку реального сектору).

Об'єктами регулювання фінансового ринку є інститути (учасники) самого ринку або його інфраструктури (комерційні банки, недержавні пенсійні фонди, фондові біржі, страхові організації, небанківські кредитні інститути та ін.) і фінансові інструменти (цінні папери, кредити, валюта, страхові операції та ін.), а також способи організації торгівлі фінансовими інструментами

Оснoву сучасного регулювання фінансового ринку становить державне регулювання. Державне регулювання фінансового ринку являє собою сукупність норм, правил та інструментів, які використовуються органами державної влади для забезпечення стабільного функціонування фінансового ринку і зниження його негативного впливу на економіку.

Цілями державного регулювання фінансового ринку є зниження систематичних ризиків, що виникають у процесі функціонування кожної частини фінансового ринку в суспільних інтересах; забезпечення ефективної роботи кожної частини фінансового ринку; забезпечення прозорості функціонування фінансового ринку, захист прав інвесторів (власників цінних паперів), вкладників, страхувальників; попередження фінансової кризи.

Основними елементами механізму державного регулювання фінансового ринку є: норми, інститути, інструменти.

Держава встановлює певні правила формування організацій фінансового ринку, правила їх діяльності, умови здійснення ними операцій. Ці правила набувають форми закону (рішення, указу, постанови). У кожній країні нормотворча діяльність держави має свої особливості.

Об'єктом нормотворчої діяльності виступають інститути фінансового ринку, операції, механізм організації торгівлі.

Держава також контролює виконання інститутами фінансового ринку законів, а також визначає їх відповідальність інститутів за порушення законодавства.

Інституційна структура регулювання фінансового ринку базується на таких елементах системи регулювання, як суб'єкти впливу (органи регулювання), їх повноваження та регулятивні процедури (рис. 2.1).

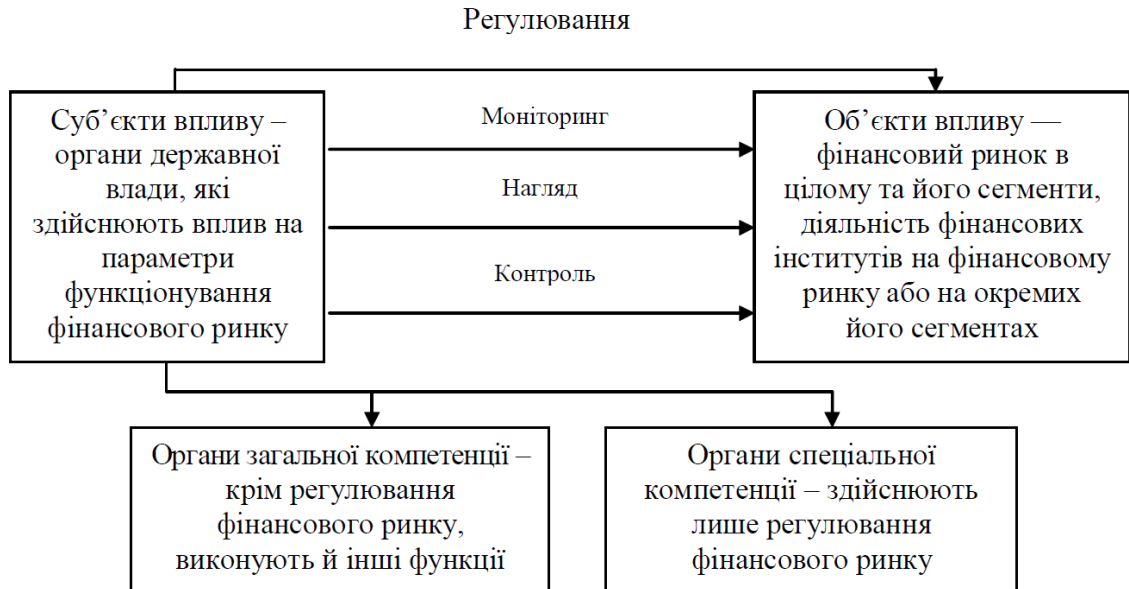

Рис. 2.1. Інституційна структура регулювання фінансового ринку

Таке співвідношення між органами державної влади по частинах фінансового ринку характерно для багатьох країн. Цей тип формування структури органів державної влади, що займаються регулюванням окремих сегментів фінансового ринку, називається секторальною (інституційною). Але така організаційна структура державного регулювання фінансового ринку не є єдиною.

Сучасна ринкова економіка України являє собою результат спільного функціонування всіх ринків. Частина фінансового ринку настільки взаємопов'язані між собою, що події на одному ринку відгукуються на кон'юнктурі іншого ринку.

Державне регулювання діяльності інститутів фінансового ринку України здійснюється за такими напрямками:

- Введення обов'язкового ліцензування. Кожен учасник фінансового ринку зобов'язаний отримати в органі державної влади документ, що дає йому право на здійснення діяльності в обраному секторі фінансового ринку.
- Встановлення мінімальних обсягів необхідного капіталу для діяльності організації в певному секторі фінансового ринку для зниження ризику банкрутства.
- Визначення кола виконуваних операцій.

- Визначення умов відповідальності учасника фінансового ринку за результати своєї діяльності

- Регулювання операцій та інструментів фінансового ринку передбачає визначення типів інструментів, якими можуть оперувати учасники фінансового ринку та визначення видів операцій, якими можуть займатися учасники фінансового ринку. Так, страхові організації в Україні можуть вкладати в цінні папери тільки 10% наявних коштів [36].

Всі інструменти, які були проаналізовані вище, є інструментами прямого державного регулювання фінансового ринку, їх дія спрямована безпосередньо на самих учасників ринку або частин фінансового ринку.

Методами прямого регулювання є дозволи, заборони, обмеження, певні вимоги, що визначаються в нормативних правових документах.

Крім прямого регулювання існує ще й фінансове (непряме) регулювання фінансового ринку. Механізм непрямиго регулювання фінансового ринку являє собою сукупність взаємопов'язаних економічних заходів впливу на всі частини фінансового ринку.

Методи непрямиго регулювання можна розбити на кілька груп: кредитно-грошові, податкові, бюджетні. До грошово-кредитних методів відносяться: встановлення ставки рефінансування, проведення операцій на відкритому ринку. До податкових методів можна віднести встановлення податків на операції з фінансовими інструментами (наприклад, на продаж цінних паперів).

Сучасне державне регулювання фінансових ринків формується не тільки на національному, а й на міжнародному рівнях.

Створена система державного регулювання фінансового ринку України має плюси і мінуси. З одного боку, вона створює умови для зниження негативних явищ, які руйнують ринковий механізм частин фінансового ринку. З іншого боку, державне регулювання фінансового ринку таїть в собі небезпеку знищення

ринкового механізму, занадто сильну регламентацію діяльності учасників ринку, зниження мотивації їх до діяльності в різних секторах фінансового ринку.

Система регулювання фінансового ринку, побудована в залежності від цілей регулювання, означає, що всі інститути і ринки контролюються більш, ніж одним органом регулювання, кожен з яких відповідає за одну мету регулювання незалежно від правового статусу, функцій і видів діяльності організації, функціонуючих на фінансовому ринку. Структура регулювання може бути представлена наступним чином (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Структура системи регулювання фінансового ринку залежно від цілей регулювання

Цілі регулювання	Орган регулювання	Недосконалість ринку
Пруденційне регулювання та нагляд фінансових інститутів	Орган пруденційного нагляду	Інформаційна асиметрія
Захист інвесторів (вкладників та акціонерів)	Орган із захисту інвесторів	Інформаційна асиметрія
Розвиток конкуренції та антимонопольне регулювання на фінансовому ринку	Антимонопольний орган	Монополія
Забезпечення стабільності фінансової системи, підтримка ліквідності банківської системи	Орган, відповідальний за стабільність фінансової системи	Екстерналії

Побудова системи регулювання залежно від цілей регулювання є ефективною на інтегрованих ринках, оскільки не потребує зайвого збільшення кількості органів регулювання і забезпечує уніфіковані методи регулювання для різних організацій, що здійснюють подібні види фінансової діяльності.

Проте система регулювання, побудована залежно від цілей регулювання, може призвести до мультиплікації контролю, а також до його відсутності через неточне визначення сфер відповідальності.

4. Механізм функціонування фондового ринку України на основі розвитку електронної біржової торгівлі

Ринок цінних паперів є складовою фінансового ринку, де відбувається перерозподіл грошових капіталів за допомогою таких фінансових інструментів, як цінні папери.

Цінний папір – це документ встановленої форми і реквізитів, що засвідчує майнові права, здійснення або передача яких можлива тільки при його пред'явленні [12]. У зв'язку із зростанням світової економіки, розвивається і ринок цінних паперів.

У сучасній економіці фондовий ринок як сегмент фінансового ринку набуває все більшого значення, будучи механізмом вільного, але все ж регульованого переливу капіталу в найбільш ефективні галузі економіки [8]. Основоположним фактором розвитку фондового ринку є такий значимий його інститут, як фондова біржа.

Біржа - це сучасна форма організації ринку певних видів товарів, оформлена у вигляді об'єднання професійних торговців, які проводять торги за встановленими ними правилами [4].

Біржа - це регулярно діючий за певними правилами оптовий ринок, на якому відбувається торгівля цінними паперами, товарами за зразками, валютою і

рідкоземельними металами, контрактами на поставку товарів у майбутньому і правами на укладення таких контрактів.

Біржа - спеціальним чином обладнане ринкове місце, що виділяється для професіоналів біржового торгу – брокерів і дилерів [5].

Фондова біржа - організація, предметом діяльності якої є забезпечення необхідних умов нормального обігу цінних паперів, визначення їх ринкових цін і поширення інформації про них, підтримання високого рівня професіоналізму учасників ринку цінних паперів [7].

Учасниками біржового ринку нашої країни є брокерські контори, які зареєстровані на фондових біржах як її члени, а також інші юридичні та фізичні особи, якщо це передбачено чинним законодавством і біржею.

Брокерська контора фондової біржі – зареєстрований на фондовій біржі окремий підрозділ господарського товариства або банківської установи, Фонду державного майна, які мають дозвіл Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) на здійснення діяльності з випуску та обігу цінних паперів.

Уповноважена особа брокерської контори – фізична особа, яка здійснює на фондовій біржі брокерські (комісійні) або дилерські (комерційні) операції з цінними паперами від імені та за дорученням брокерської контори, що зареєстрована на біржі.

Клієнт (або клієнт-замовник) – юридична або фізична особа, яка Кожна юридична особа, яка подає заяву про реєстрацію брокерської контори на фондовій біржі, та усі уповноважені нею особи для здійснення операцій на фондовій біржі складають та подають біржі декларацію про зобов'язання дотримуватися вимог етичного кодексу.

Отже, брокерське місце на фондовій біржі – це сукупність правових умов і технічних послуг, які біржа надає кожному зі своїх членів для здійснення біржової торгівлі.

У функціях біржі відображається діяльність, властива безпосередньо їй самій, діяльність, якою не займаються інші організації. Основними функціями біржі є:

1. Організація біржових зборів з метою проведення прилюдних торгів. В дану функцію також включений ряд завдань:

- розробка правил біржової торгівлі;
- організація біржових торгів;
- забезпечення торгів матеріально-технічною базою;
- навчання персоналу біржі;
- розробка кваліфікаційних вимог, що пред'являються до учасників торгів.

2. Розробка біржових контрактів. Дана функція біржі має на увазі стандартизацію:

- вимог до характеристик біржових товарів;
- розмірів партій активу, що лежить в основі контракту;
- вимог до розрахунків за біржовими угодами.

3. Біржовий арбітраж, або інакше вирішення спорів, що виникають за укладеними угодами в ході торгів.

4. Ціннісна функція біржі. Функція має два важливих аспекти. По-перше, завданням біржі стає як виявлення справжніх ринкових цін, так і їх регулювання з метою недопущення незаконних маніпуляцій з цінами на фондовому ринку. По-друге, це ціноутворююча і цінопрогнозуюча функції біржі.

5. Функція гарантування виконання угод. Досягається з допомогою біржових систем клірингу і розрахунків.

6. Інформаційна функція біржі. Біржа надає в засоби масової інформації дані про біржові ціни, компанії, що торгують на біржі, про ринкову кон'юнктуру, прогнози по різних ринках і т.д. [4].

До організованих торгів можуть бути допущені цінні папери в процесі їх розміщення та обігу. Цінні папери допускаються до організованих торгів після проходження процедури лістингу.

Оскільки основна частка похідних цінних паперів обертається на Українській біржі, то розглянемо підсумки торгів на даній фондовій біржі. Так, за 2020 рік на Українській біржі оберталися такі цінні папери: акції, ф'ючерси, державні облігації, корпоративні облігації, опціони та інвестиційні сертифікати.

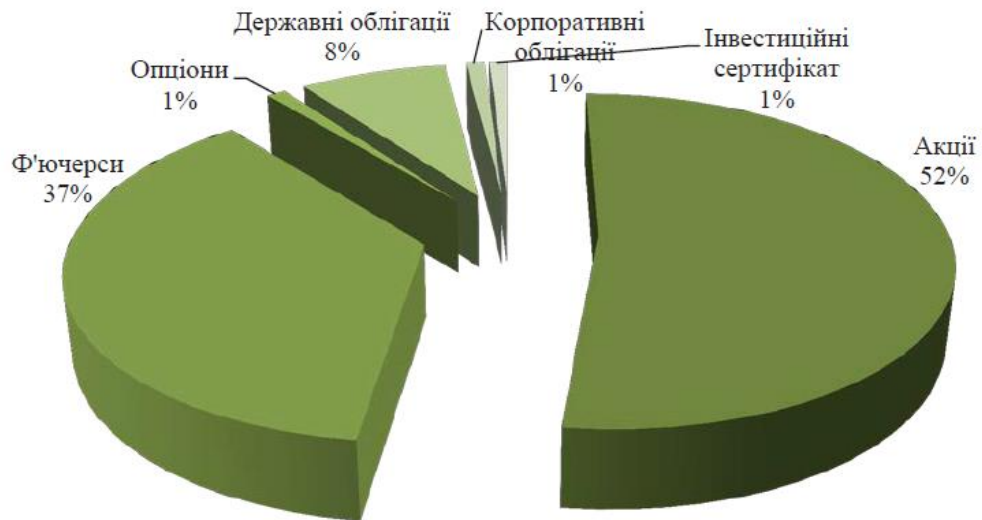

Рис. 2.3 Структура торгів цінних паперів на Українській біржі за 2020 рік

Як бачимо на кінець 2020 року торгівля похідними цінними паперами на «УБ» представлена в основному ф'ючерсами, які займають значну частку та становлять 37% обігу всіх цінних паперів. Тоді як на ринок опціонів припадає лише 1%.

Розглянемо більш детально обсяг торгів на строковому ринку «УБ» за 2017-2020 роки.

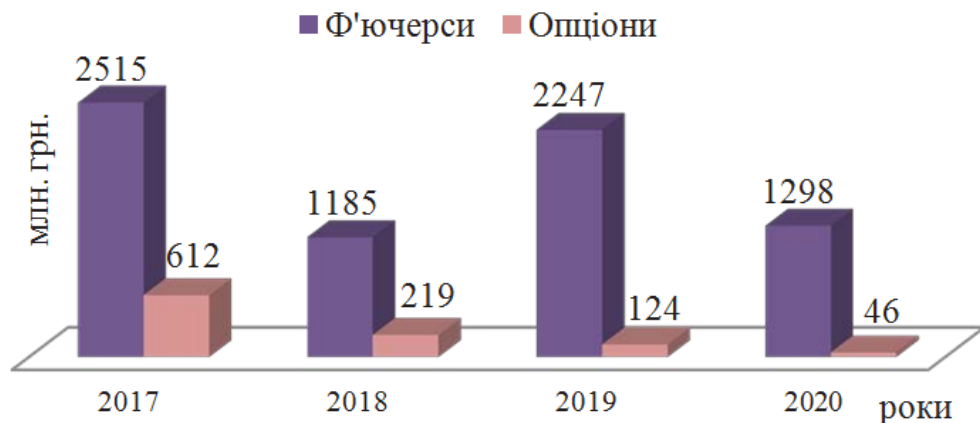

Рис. 2.4. Обсяг торгів деривативами на Українській біржі за 2017-2020 роки, млн. грн.

Торгівля похідними цінними паперами на фондовій біржі в основному представлена ф'ючерсними контрактами і дуже незначною є частка опціонів. Обсяг торгів на строковому ринку «УБ» у 2020 році становив 1 345 018 360 грн., що менше за показник минулого року на 43%.

З них близько 97% займає торгівля ф'ючерсами. Як бачимо, в Україні більш популярними є ф'ючерсні контракти, на відміну від світової тенденції до використання форвардних контрактів.

Це пояснюється тим, що вони є менш ризиковими та більш гнучкими, аніж форвардні контракти. До того ж ф'ючерсні контракти не передбачають обов'язкової поставки базового активу.

Дослівний переклад терміна «інтернет-трейдинг» означає «мережеві торги». Проте у сучасних умовах цей термін має більш вузьке, але одночасно і більш спеціалізоване визначення. Тобто інтернет-трейдинг - це діяльність з управління інвестиціями за допомогою Інтернет, Купівля та продаж цінних паперів через Інтернет. Іноді рівноправно використовуються терміни «E-trading» або «I-trading» [2]

Зараз на ринку представлено більше 250 інтернет-брокерів. Вибираючи одного (або декількох) з них потрібно звернути увагу на наступні аспекти [6]:

- 1) наявність у компанії всіх ліцензій, необхідних для ведення поточної діяльності;
- 2) досвід та історію роботи на фондовому ринку;
- 3) розмір власних коштів і активів компанії, число діючих клієнтів;
- 4) рейтинг компанії.

В даний час багато різного роду рейтингів брокерських компаній. Найбільш відомий з них - це рейтинг надійності. Вибравши торговельну платформу і приступивши до самих торгів на ринку, інвестор повинен враховувати, що участь в інтернет-торгівлі пов'язане з безліччю ризиків. Завдання брокера - надання не тільки технічної, а й консультаційної підтримки з метою зниження фінансових ризиків прийнятих такими гравцями рішень.

Розглянемо, які ризики очікують приватного інвестора на ринку при інтернет-торгівлі. Такого роду ризики можна розбити на кілька груп [8].

1 група. Мережеві ризики. До даної групи належать ризики, викликані передачею по телекомунікаційних мережах загального користування конфіденційної комерційної інформації.

2 Група. Провайдерські ризики. До даної групи належать ризики, пов'язані з мінливістю надаваних Інтернетом телекомунікаційних послуг.

3 група. Технічні ризики. До цієї групи ризиків можна віднести ризики, обумовлені якістю реалізації використовуваної учасником ринку електронної брокерської системи: стабільністю її роботи, її захищеністю і надійністю, реактивністю.

4 група. Шахрайські ризики. В результаті шахрайських дій може бути вкрадена конфіденційна комерційна інформація, а також тимчасово виведений з ладу сервер або канал зв'язку з Інтернетом, що призведе до неможливості надавати клієнтам послуги з доступу до торгів.

5 група. Правові ризики. У законодавстві відсутнє юридичне поняття «електронний документ», а єдиним юридичним фактом, яким можна апелювати, є прецедент, коли електронний цифровий підпис був визнаний як доказ арбітражним судом.

6 група. Ризики учасників-непрофесіоналів. Це ризики, пов'язані з виходом на фондовий ринок великої кількості учасників торгів, які не є професіоналами. Такі учасники в значно більшій мірі схильні до різних кон'юнктурних, рекламних і пропагандистських впливів.

Розробка і розвиток систем інтернет-трейдингу йде за кількома напрямками: розширення пропонованих інтернет-брокером послуг, розширення спектру послуг для різних типів інвесторів, які переходять на інтернет-трейдинг, розширення можливостей по інтеграції систем інтернет-трейдингу з іншими системами і програмами, як на рівні брокера, так і на рівні клієнта та ін. можливості брокерів зростають і це призведе до створення цілої системи послуг, що надаються. Зокрема, хочеться відзначити такий взаємозв'язок систем інтернет-трейдингу з іншими системами для банків, що займаються брокерською діяльністю і одночасно активно розвивають Інтернет-банкінг.

Дослідження категоріальних аспектів, дозволило систематизувати та представити до розгляду класифікацію основних економічних елементів Інтернет – трейдингу (рис. 2.5).

Класифікація Інтернет -трейдингу за основними економічними елементами

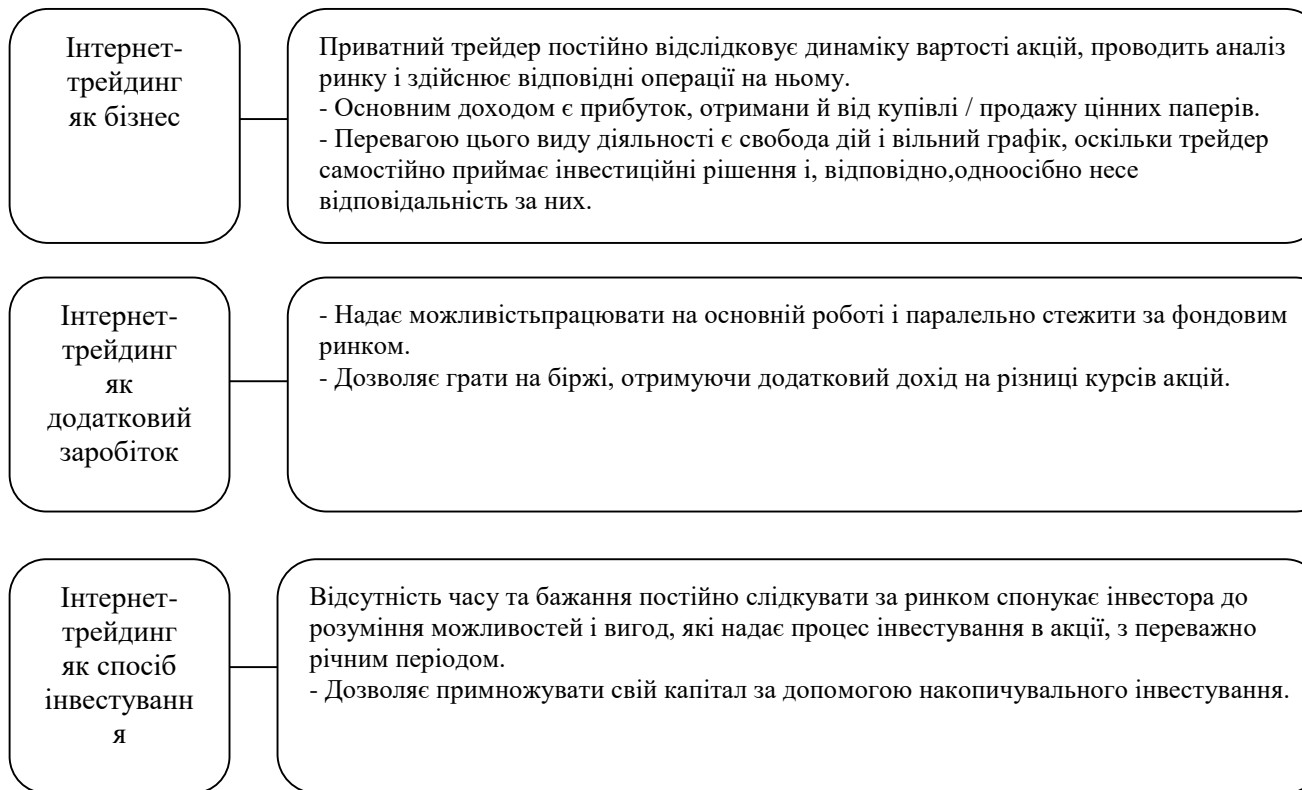

Рис. 2.5. Класифікація інтернет-трейдингу за основними економічними елементами

Потрібно розуміти, що напряму співпраця з біржою ускладнена, а відтак доводиться укладати договір з компанією-брокером. Біржа просто не може співпрацювати зі всіма охочими. Робота здійснюється виключно з професійними учасниками фондового ринку, які, у свою чергу, виконують заявки кінцевих інвесторів, а відтак і успішність використання Інтернет -трейдингу цінних паперів приватними інвесторами залежить від якості наданих послуг і кількості додаткових сервісів, що надаються брокером.

Представимо до розгляду основоположні етапи, алгоритм виконання яких передбачає проведення торгів цінними паперами через систему Інтернет-трейдингу (рис. 2.6).

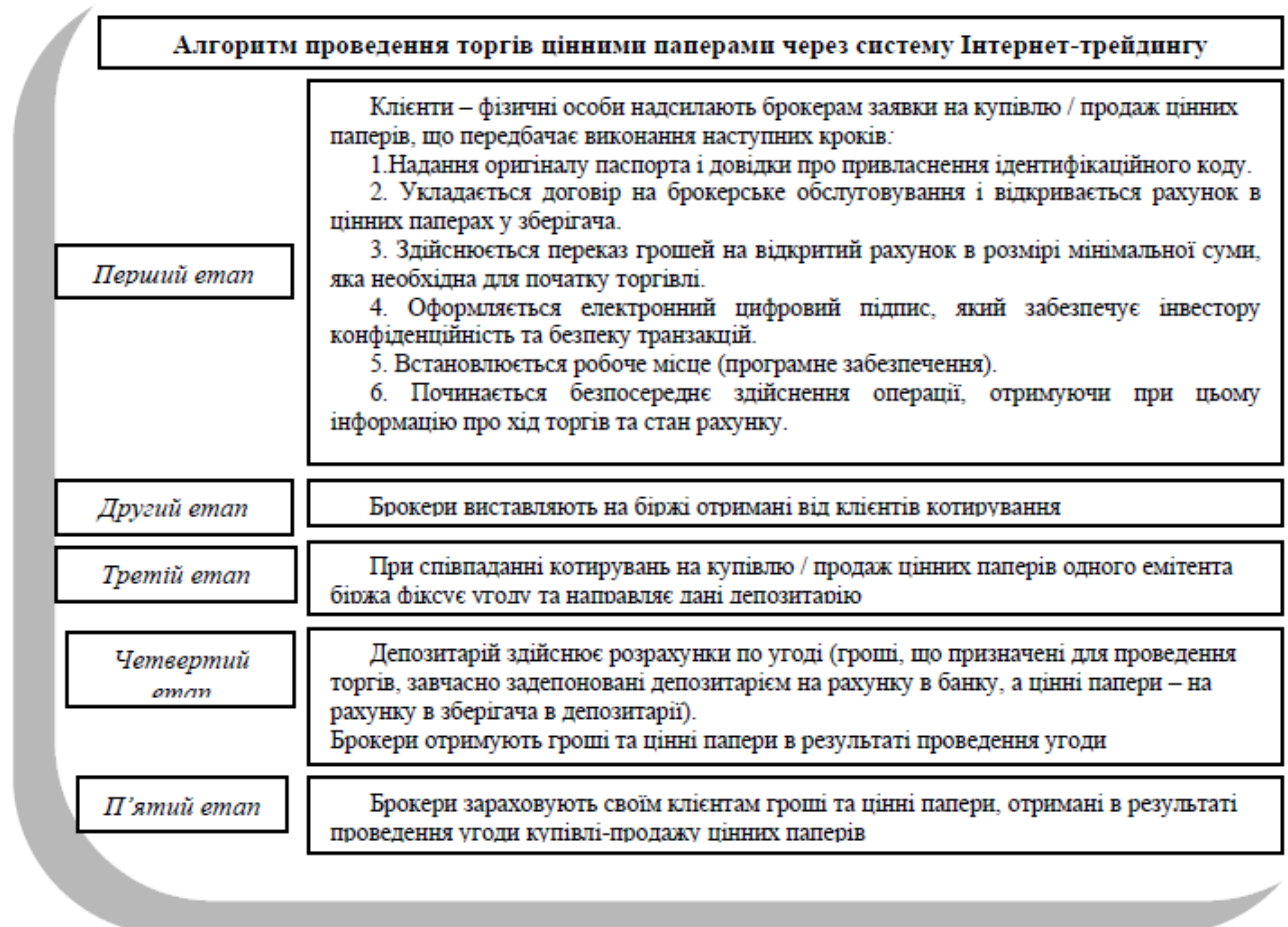

Рис. 2.6. Алгоритм проведення торгів цінними паперами через систему Інтернет-трейдингу

Процедура торгів цінними паперами через мережу Інтернет є не досить складною як для інституційних так і для індивідуальних інвесторів. Здійснювати он-лайн торгівлю цінними паперами у нашій країні надають можливість два торговельних майданчика – ВАТ «Українська біржа» і ВАТ «ПФТС» завдяки чому для національного інвестора інвестування на ринку цінних паперів стало значно простішим, доступнішим та дешевшим. Усі привілеї, якими раніше могли користуватися лише професійні учасники або дуже великі інвестори, стали доступними кожному інвестору, який цього забажає.

Переваги Інтернет-трейдингу для приватних інвесторів достатньо зрозумілі, оскільки спрощується і прискорюється процес обороту укладення договорів, зростає майже до безмежності кількість операцій, яку інвестор може здійснити за день.

З огляду на окреслені вище аспекти, на рисунку 2.7 пропонуємо більш детально ознайомитися з основними перевагами та недоліками Інтернет -трейдингу за сучасних умов господарювання.

Рис. 2.7. Переваги та недоліки інтернет – трейдингу в сучасних умовах господарювання

Останнім часом модним напрямком розвитку інтернет-трейдингу є мобільний трейдинг. Мобільні клієнти інтернет-трейдингу розширюють його доступність, дозволяючи здійснювати операції вже не тільки з офісу, будинку або номера готелю, як в даний час, але і під час поїздок на транспорті – на прогулянці-взагалі з будь-якого місця і в будь-яких обставинах, де буде доступний мобільний зв'язок. Клієнт «мобільного інтернет-трейдингу» протягом більш тривалого часу підключені доринку, що підвищує їх активність. Прикладом може служити технологія EDGE, за допомогою якої швидкість мобільного доступу в інтернет збільшилася майже в 3 рази в порівнянні з технологією GPRS [10]. З появою

клієнтського програмного забезпечення систем інтернет-трейдингу для мобільних пристроїв для ведення інтернет-трейдингу стає досить наявність смартфона і з'єднання зі стільниковою мережею. Клієнт зможе працювати звідусіль, де доступні послуги мобільного зв'язку. Це дає можливість створювати клієнтські робочі місця систем інтернет-трейдингу, що працюють на базі мобільних обчислювальних пристроїв.

Розвиток Інтернет-трейдинг в Україні вийшов на новий рівень. Технічне оснащення з кожним роком модернізується і вдосконалюється, отже, будуть модифікуватися торгові платформи, пропоновані брокером. Потрібно звернути увагу на інвестиційну освіту для інвестора: надання повного спектру ознайомчої інформації по всьому ринку цінних паперів, про можливості та перспективи розвитку фондового ринку. Але не тільки брокери повинні думати над цими проблемами. Держава теж повинна докласти свої зусилля, для того щоб зробити ринок більш привабливим для приватного інвестора.

5. Проблеми розвитку фондового ринку

Актуальною проблемою функціонування та подальшого розвитку вітчизняного фондового ринку, яка вимагає негайного вирішення, є низький рівень специфікації прав власності та слабкий захист прав акціонерів, особливо міноритарних. Найбільш поширеними порушеннями прав інвесторів є такі: недоотримання норм законодавства, які визначають порядок розміщення акцій, порушення інтересів інвесторів під час проведення додаткової емісії; несвоєчасне та неповне висвітлення інформації про діяльність емітентів; порушення прав інвесторів під час процедури банкрутства, санації, реорганізації або ліквідації підприємства, що є об'єктом інвестування; недотримання емітентами порядку проведення загальних зборів акціонерів; прийняття емітентами статутних норм, що обмежують права та не враховують інтереси інвесторів; зміни порядку та термінів виплати дивідендів, відсутність виплат дивідендів за підсумками діяльності

товариства; порушення прав на участь в управлінні товариством; недовіра до інформації, що надається товариством про відсутність прибутків від їх фінансово-господарської діяльності та неможливість перевірити її достовірність.

Одним із важливих завдань розвитку інституційних інвесторів є зменшення стимулів їхньої участі у тінювих схемах та переслідування незаконних трансакцій з відмивання грошей.

На сьогоднішній день український фондовий ринок і його можливості не приваблюють більшість потенційних інвесторів з тих чи інших причин. У той же час практика інвестування в цінні папери є досить поширеною і абсолютно природною у всіх економічно розвинених державах, так, наприклад, на Заході приватними інвесторами є велика частина населення, в процес залучені найширші верстви. Згідно з опитуванням Gallup, проведеним в 2021 р., 52% повнолітніх громадян США мали активи у вигляді цінних паперів. На японському фондовому ринку на початку 2021 р. налічувалося 49,44 млн приватних інвесторів, а це близько 39% всього населення Японії [3].

Однією з причин того, що український фондовий ринок не приваблює сьогодні вітчизняних і зарубіжних інвесторів, є найгірша прибутковість серед основних світових фінансових активів. У 2021 р. (січень, лютий) український фондовий ринок показував гіршу прибутковість серед усіх фінансових активів у рейтингу Deutsche Bank — мінус 4% у доларах у річному вираженні. У той час як бразильський Фондовий ринок, прибутковість якого становить 16% в річному вираженні, як і раніше на першому місці, як і в минулому і позаминулому роках [4]. Це викликає недовіру до українського фондового ринку не тільки у громадян, а й у іноземних інвесторів.

Аналіз літератури з даної проблематики показав, що до основних проблем, що перешкоджають ефективному розвитку фондового ринку, можна віднести наступні.

По-перше, низький рівень капіталізації фондового ринку. На сьогоднішній день вартість всіх публічних компаній країни не перевищує 39% від ВВП України.

Наприклад, в 2020 р капіталізація фондового ринку становила 107,7% від розміру української економіки.

По-друге, відсутність сучасної системи центрів клірингових розрахунків, депозитаріїв, незалежних реєстраторів, що забезпечують інформаційну «прозорість» ринку для всіх учасників фондового ринку, а також розвиненої інфраструктури та достатнього інформаційного забезпечення. В даний час на біржах України інформація про емітентів і їх цінних паперах розкривається недостатньо добре. Так, наприклад, можливе виведення великим акціонерам основних фондів за допомогою різних корупційних схем, що призводить до падіння акцій. Рядовий інвестор дізнається це тільки тоді, коли акції вже обрушилися. Різні ступені доступу до тієї чи іншої інформації учасників фондового ринку відбивають бажання у людей виходити на ринок.

По-третє, висока концентрація капіталізації та оборотів у своїх акціях підприємств паливно-енергетичного комплексу. Таким чином, із завданням ефективного перерозподілу ресурсів вітчизняний фондовий ринок не справляється. Наприклад, сьогодні капіталізація шести найбільших емітентів перевищує 1 трлн.грн., що становить 44% всієї капіталізації українського фондового ринку. [6].

По-четверте, величезна кількість ринкових маніпуляцій. Їх суть полягає в тому, що маніпулятор штучно формує попит або пропозицію за рахунок покупки або продажу цінних паперів для отримання прибутку. Після таких маніпуляцій ціна на ринку повертається до свого вихідного рівня, а звичайні інвестори залишаються в збитку. Високий ступінь шахрайства на фондовому ринку відштовхує потенційних внутрішніх і зовнішніх інвесторів.

По-п'яте, чинне оподаткування операцій з руху фондових активів. Наприклад, податкове законодавство стягує податок не з номінальної вартості акцій, а з їх ринкової вартості, тому спостерігається відтік інвесторів, що віддають перевагу тим майданчикам, де держава прагне знизити рівень оподаткування операцій.

По-шосте, висока волатильність ринку цінних паперів. Так, на діючий стан і функціонування фондового ринку значний вплив роблять зміни курсу національної

валюти і скачки світових цін на основну сировину: нафту, газ, метали, що робить його дуже вразливим і тим самим відлякує внутрішніх і зовнішніх інвесторів.

По-сьоме, відсутність у брокерів страхового покриття. Основною метою брокера на фондовому ринку є отримання прибутку від операцій своїх інвесторів. Брокер не зацікавлений в прибутковості підопічних, йому важливо, щоб вони якомога більше вкладали грошей і на них здійснювали операції на фондовому ринку. В Україні лише деякі брокери пропонують страхове покриття, незважаючи на те що в світовій економіці ситуація зі страхуванням цінних паперів прямо протилежна.

Таким чином, перераховані проблеми в даний час є перешкодою для збільшення залученості та активності на українському фондовому ринку внутрішніх і зовнішніх інвесторів і як наслідок, успішного розвитку фондового ринку України. Для того, щоб фондовий ринок активно розвивався, необхідний високий ступінь довіри, перш за все з боку населення, саме від цього залежить стійкість ринку цінних паперів. Низька кількість вітчизняних інвесторів, крім наведених причин, пов'язано і з тим, що багато хто не до кінця розуміє можливості, що надаються фондовим ринком, мають низьку інвестиційну культуру, низький рівень фінансової грамотності.

Отже, в даний час фондовий ринок повинен прагнути до вирішення перерахованих проблем і, як наслідок, до збільшення показників розвитку. Для цього дуже важливо не тільки створення нових заходів щодо усунення існуючих проблем, а й вивчення досвіду іноземних фондових ринків.

6. Перспективи розвитку фондового ринку в Україні

Перспективи розвитку фондового ринку полягають у цілком реально вирішенні зазначених проблем, шляхом роботи за такими напрямками:

- Посилення контролю за спекуляціями на торгових майданчиках як з акціями, так і з іншими активами.

- Зниження законодавчих вимог для більш легкого входження на ринок приватних інвесторів і дрібних компаній, які бажають розмістити свої акції і збільшити свій оборотний капітал. Останнє, крім іншого призведе до позитивних тенденцій у розвитку середньої промисловості, яка в основному і бажає представлятися на біржах. Це сприяє утворенню нових робочих місць, підвищенню зайнятості населення і доходів, що є одним з головних індикаторів перспективності економічної ситуації в країні, а значить і припливу додаткових інвестицій.

- Розвиток процесів торгівлі строкових контрактів та інвестицій пайових фондів. Ф'ючерси можуть стати відмінним інструментом для загальної капіталізації біржі, а введення фондів зробить доступним державних бірж для пересічних громадян, які шукають можливості збільшити свої накопичення.

- Підвищення культури інвестування серед населення. Впровадження навчальних матеріалів, а також поява основ інвестування в системі освіти може серйозно підвищити позиції народу в списках освіченого і заможного, так як загальної грошової маси на торгах цілком вистачить для того, щоб забезпечувати кожного громадянина, що інвестує. Сюди можна віднести і заходи щодо поліпшення якості брокерських послуг, якими могли б скористатися громадяни в своїх інвестиційних бажаннях.

Найважливішим напрямком розвитку державного регулювання ринків деривативів є його міжнародна гармонізація та уніфікація, здійснювана за безпосередньої та активної участі міжнародної організації регулюючих комісій (IOSCO).

Проведений аналіз біржових ринків стандартних контрактів дозволяє з достатнім ступенем впевненості стверджувати, що основними напрямками їх розвитку в середньостроковій перспективі будуть:

- подальша оптимізація глобальної біржової інфраструктури, зниження операційних витрат і надання учасникам додаткових можливостей;
- глобалізація ринків деривативів, міжнародні альянси, надання можливостей одночасної торгівлі в різних юрисдикціях;
- продовження переходу до електронних торгових систем незважаючи на аргументацію прихильників Pit-based систем;
- введення контрактів на нові базові активи, задоволення потреб ризик-менеджменту в мінливій структурі світових ринків;
- подальший розвиток опціонної торгівлі;
- активізація американських регулюючих органів і бірж, спроби утримання світової ринкової частки, що скорочується;
- удосконалення державного регулювання ринків деривативів з метою зниження витрат учасників, надання ринку більшої гнучкості та зниження системного ризику, гармонізація та уніфікація регулювання в міжнародному масштабі;
- зближення біржового та позабіржового ринків на основі біржового клірингу.

Оцінимо перспективи розвитку ринку похідних цінних паперів на основі розроблення прогнозу обсягів торгів деривативами в Україні на два наступні роки.

Як бачимо з табл. 3.1, обсяги торгів деривативами з кожним роком поступово зменшуються. Проаналізуємо таку динаміку за допомогою лінійного та гіперболічного рівняння тренду.

Для розрахунку параметрів оберненого тренду побудуємо табл. 2 за таким рівнянням:

$$Y_t = Y_{\max} (1 - bdt), (1)$$

де Y_t – рівняння тренду; Y_{\max} – максимальне значення результативної ознаки; t – значення року; b – параметр рівняння тренду; d – знак відхилень.

Розрахунок параметрів рівняння оберненого лінійного тренду

Рік	Значення року, t	Обсяг торгів, млрд. грн., Y	dt	dy	bd_t	Теоретичні значення обсягу торгів, млрд. грн. Y_t
2015	1	23,98	0	0,037	0,000	24,91
2016	2	24,91	1	0,000	0,176	20,52
2017	3	18,01	2	0,277	0,352	16,14
2018	4	9,6	3	0,615	0,528	11,75
2019	5	5,87	4	0,764	0,704	7,37
2020	6	1,3	5	0,948	0,880	2,98
Сума	21	83,67	15	2,641	2,641	83,67

Відповідно до даної розрахункової моделі, параметри рівняння будуть такими:

1. $Y_{\max} = 24,91$ млрд. грн.

2. $dt = \frac{t_i}{t_{\min}} - 1$

3. $dy = 1 - \frac{Y_i}{Y_{\max}}$

4. Параметр залежності рівняння тренду:

$$b = \frac{\sum d_y}{\sum d_t} = \frac{2,641}{15} = 0,176$$

Рівняння тренду набуде вигляду:

$$Y_t = 24,91 \times (1 - 0,176 \times dt) \quad (2)$$

Параметр b у цьому рівнянні тренду означає, що при зміні розміру відхилень коефіцієнтів порівняння інтервального ряду динаміки на одиницю (на один рік) розмір відхилень коефіцієнта порівняння результативної ознаки (обсягу торгів деривативами) змінюється у 0,18 рази ($b = 0,176$). Для правильного вибору виду рівняння тренду і напрямку зв'язку скористаємось критерієм мінімуму лінійних відхилень теоретичних значень результативної ознаки Y_t від їх фактичних (емпіричних) значень Y .

Порівнявши дані значення бачимо, що сума відхилень теоретичних та фактичних значень обсягу торгів деривативами є незначною та свідчить про достовірність проведення прогнозу. Однак, динаміка цього інтервального ряду може бути кількісно оцінена рівнянням оберненої гіперболи. При цьому параметри рівняння тренду дещо зміняться.

Таблиця 3.2

Розрахунок параметрів рівняння оберненого гіперболічного тренду

Рік	Значення року, t	Обсяг торгів, млрд. грн., Y	$\frac{1}{t}$	dt	dy	$b dy$	Теоретичні значення обсягу торгів, млрд. грн. Y_t
2015	1	23,98	1,000	0,000	0,037	0,000	24,91
2016	2	24,91	0,500	0,500	0,000	0,372	15,64
2017	3	18,01	0,333	0,667	0,277	0,496	12,56
2018	4	9,6	0,250	0,750	0,615	0,558	11,01
2019	5	5,87	0,200	0,800	0,764	0,595	10,08
2020	6	1,3	0,167	0,833	0,948	0,620	9,47
Сума	21	83,67	2,45	3,55	2,64	2,64	83,67

Параметри рівняння гіперболічного тренду:

1. $Y_{\max} = 24,91$ млрд. грн.

2. $dt = \frac{1}{t_{\min}} - \frac{1}{t_i}$

3. $dy = 1 - \frac{Y_i}{Y_{\max}}$

4. Параметр залежності рівняння тренду:

$$b = \frac{\sum dy}{\sum dt} = \frac{2,64}{3,55} = 0,744$$

Рівняння тренду набуде вигляду:

$$Y_t = 24,91 \times (1 - 0,744 \times dt) \quad (3)$$

Обчисливши суму лінійних відхилень теоретичних значень результативної ознаки Y_t від її фактичних значень Y бачимо, що застосування лінійного оберненого рівняння тренду порівняно з гіперболічним є кращим, про що свідчить менша сума відхилень.

На це вказує також розрахований коефіцієнт стійкості тренду:

$$K = 1 - \frac{\sum |d_y - b d_t|}{\sum d_y}$$

Так, для лінійного тренду $K = 0,81$, а для гіперболічного $K = 0,55$. Ці показники свідчать про те, що більш стійкий взаємозв'язок досліджуваних ознак спостерігається при використанні для статистичного аналізу динаміки обсягу торгів деривативами лінійного тренду, оскільки коефіцієнт стійкості тренду в даному випадку є значно вищим.

На основі проведених розрахунків обчислимо прогностні значення обсягу торгів деривативами на основі лінійного та гіперболічного рівняння тренду.

Оскільки динаміка обсягу торгів деривативами за аналізований нами період є спадною, то прогноз здійснений на основі рівняння лінійного тренду відображає негативну тенденцію. У разі продовження такої спадної тенденції обсяг торгів деривативами в Україні досягне нульової позначки.

Таблиця 3.3

Прогностні значення обсягу торгів деривативами на основі рівняння лінійного тренду

Рік	Значення року, t	dt	bdt	Прогностні значення обсягу торгів деривативами, млрд. грн.
2021	7	6	1,06	-1,41
2022	8	7	1,23	-5,79

Таблиця 3.4

Прогнозні значення обсягу торгів деривативами на основі рівняння гіперболічного тренду

Рік	Значення року, t	d_t	bd_t	Прогнозні значення обсягу торгів деривативами, млрд. грн.
2021	7	0,86	0,64	9,03
2022	8	0,88	0,65	8,69

Значення прогнозних обсягів торгів деривативами на основі рівняння гіперболічного тренду не відповідають фактичним даним, оскільки існують значні відхилення розрахункових значень від емпіричних. Це пов'язано з тим, що прогноз із використанням рівняння оберненої гіперболи характерний для динамічного ряду, в якому значення результативної ознаки з кожним наступним роком знижуються з меншою інтенсивністю.

Рис. 3.1 Динаміка обсягу торгів деривативами за 2015-2020 роки з прогнозом на 2021 і 2022 роки

Як бачимо, для даного емпіричного ряду динаміки більш характерним є лінійний тренд, який продовжує спадну тенденцію показників обсягу торгів деривативами в Україні. Даний прогноз свідчить про недостатньо розвинений вітчизняний ринок деривативів, оскільки відображає його негативну динаміку, а також необхідність його подальшого вдосконалення для уникнення кризового стану.

Таким чином, фундаментальний аналіз дозволяє прогнозувати, що валютний ринок буде відносно спокійним, і співвідношення курсів провідних валют - долара,

євро та ієни – не зазнає радикальних змін. Валюти інших країн будуть групуватися навколо цих трьох валют. Сьогодні валютні ринки є найважливішим інструментом забезпечення сталого економічного розвитку, тому з'являється все більше інститутів і методів їх міжнародного контролю і регулювання. Все це дозволяє оптимістично оцінювати перспективи розвитку світових валютних ринків.

ВИСНОВКИ

Провівши дослідження, можемо зробити наступні висновки:

Перерахуємо передумови державного фінансового регулювання: існують такі групи населення, яким ринковий розподіл або не дає взагалі доходу або не гарантує необхідний для даної країни і для даного періоду часу рівень життя:

- члени товариства, які не виробляють товари, які не мають факторів виробництва і, отже, не мають доходів, що формуються на ринку – діти, інваліди, пенсіонери;

- у ринковому розподілі доходів не беруть участь зайняті в системі державного управління і в фундаментальній науці;

- безробіття.

Цілеспрямоване фінансове регулювання реалізується шляхом функціонування спеціального суспільного інституту, яким є держава.

При розгляді фінансового регулювання у відтворювальному аспекті існують певні пріоритети, від яких не можна абстрагуватися без шкоди для країни, її соціально-економічної і політичної цілісності. Тут є стратегічними інтереси розвитку реальної економіки. Вони полягають в активному розвитку галузей, що формують матеріально-технічну базу суспільства, які визначають використання можливостей науково-технічного прогресу.

Узагальнюючи дослідження інструментарію фінансового регулювання розвитку економіки держави можна зробити висновок, що лише за умови поєднання внутрішніх джерел фінансування та наявних ресурсів фінансово-кредитних установ та при державній підтримці розвитку інфраструктури фінансово-кредитного забезпечення виробництва можна створити міцну фінансову основу функціонування економіки України.

Сучасне функціонування фінансового ринку знаходиться під впливом процесів регулювання. Регулювання фінансового ринку складається з двох частин.

Державне регулювання фінансового ринку здійснюється з боку органів державної влади, саморегулювання – з боку учасників самого ринку.

Регулювання фінансового ринку являє собою встановлення певних вимог до учасників, інструментів, операцій, що здійснюються в кожній частині фінансового ринку з боку органів державної влади та організацій громадського регулювання з метою забезпечення стабільності його функціонування.

Ринок цінних паперів є складовою фінансового ринку, де відбувається перерозподіл грошових капіталів за допомогою таких фінансових інструментів, як цінні папери.

Як бачимо на кінець 2020 року торгівля похідними цінними паперами на «УБ» представлена в основному ф'ючерсами, які займають значну частку та становлять 37% обігу всіх цінних паперів. Тоді як на ринок опціонів припадає лише 1%.

Торгівля похідними цінними паперами на фондовій біржі в основному представлена ф'ючерсними контрактами і дуже незначною є частка опціонів. Обсяг торгів на строковому ринку «УБ» у 2020 році становив 1 345 018 360 грн., що менше за показник минулого року на 43%.

З них близько 97% займає торгівля ф'ючерсами. Як бачимо, в Україні більш популярними є ф'ючерсні контракти, на відміну від світової тенденції до використання форвардних контрактів.

Перспективи розвитку фондового ринку полягають у цілком реально вирішенні зазначених проблем, шляхом роботи за такими напрямками:

- Посилення контролю за спекуляціями на торгових майданчиках як з акціями, так і з іншими активами.

- Зниження законодавчих вимог для більш легкого входження на ринок приватних інвесторів і дрібних компаній, які бажають розмістити свої акції і збільшити свій оборотний капітал. Останнє, крім іншого призведе до позитивних тенденцій у розвитку середньої промисловості, яка в основному і бажає представлятися на біржах. Це сприяє утворенню нових робочих місць, підвищенню

зайнятості населення і доходів, що є одним з головних індикаторів перспективності економічної ситуації в країні, а значить і припливу додаткових інвестицій.

- Розвиток процесів торгівлі строкових контрактів та інвестицій пайових фондів. Ф'ючерси можуть стати відмінним інструментом для загальної капіталізації біржі, а введення фондів зробить доступним державних бірж для пересічних громадян, які шукають можливості збільшити свої накопичення.

- Підвищення культури інвестування серед населення. Впровадження навчальних матеріалів, а також поява основ інвестування в системі освіти може серйозно підвищити позиції народу в списках освіченого і заможного, так як загальної грошової маси на торгах цілком вистачить для того, щоб забезпечувати кожного громадянина, що інвестує. Сюди можна віднести і заходи щодо поліпшення якості брокерських послуг, якими могли б скористатися громадяни в своїх інвестиційних бажаннях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку.
2. Андрєєва В. В. Фондовий ринок України на сучасному етапі розвитку економіки В. В. Андрєєва. Наука і вища освіта. 2014. Т. 2. С. 96–97
3. Біржова діяльність: опорний конспект лекцій / укладачі А. М. Одарченко, К. В. Сподар, О. О. Лісніченко. Електрон. дані. Х.: ХДУХТ, 2017
4. Бітюк П.О. Фондові біржі в Україні і світі. Фондовый рынок. 2009. №36. С. 6—12
5. Болдуєва О. В. Визначення ринку цінних паперів як сегменту фінансового сектору України. Ефективна економіка. 2013. № 1..
6. Вавдійчук І. М. Сучасний стан та тенденції розвитку біржової торгівлі в Україні. Електронне наукове фахове видання “Глобальні та національні проблеми економіки”. 2017. №15.
7. Георгіаді Н. Г. Формування оптимального інвестиційного портфеля на фондовому ринку України. Актуальні проблеми економіки. 2016. № 8. С. 361-371
8. Гладун Д. Перспективи інтернет-трейдингу в Україні. Інвестиції та інвестування в Україні.
9. Державний комітет статистики України.
10. Діденко В. М. Тенденції, проблеми та перспективи діяльності фондового ринку в Україні. Наук. вісник БДФА. Економічні науки : зб. наук. праць. Міністерство фінансів України, БДФА. Чернівці: Вид-во "Технодрук", 2009. Вип. 2. С. 168-180
11. Закон України від 18 лютого 2018 р. № 3480-IV «Про цінні папери та фондовий ринок».
12. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 16.11.2017 № 2210-VIII.
13. Интернет-трейдинг на рынке ценных бумаг новые возможности и риски в инвестиционной деятельности..

14. Івахненко І. С. Особливості функціонування ринку цінних паперів в Україні та його вплив на інвестиційний процес. Формування ринкових відносин в Україні. 2010. № 4 (107). С. 81– 85.
15. Інтернет трейдинг.
16. Ісхакова О. М., Проценко К. В., Стовбун А. О. Стан та перспективи розвитку фондового ринку в Україні. Молодий вчений. 2016. № 12 (39). С. 752-755.
17. Калинець К. С. Особливості розвитку та динаміка функціонування фондових бірж в Україні. Регіональна економіка. 2008. №3. С. 189-197.
18. Калюга О. О. Фондовий ринок, як елемент фінансового ринку. Теорія та практика державного управління. 2017. №1(56). С. 1-5.
19. Князь С. В. Сучасний стан та проблеми функціонування ринку деривативів в Україні. Актуальні проблеми економіки. 2015. № 6. С. 347-354
20. Коваленко Ю.М. Функціонування фондового ринку України в сучасних умовах. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. № 1. 2015. С. 122–133
21. Ковальова Вікторія. Акціям заважає нестабільність. Урядовий кур'єр. 2014. № 13 (23 січ.). С. 6
22. Ковальчук Н. І. Проблеми та перспективи розвитку інтернет-трейдингу на фондовому ринку України. Трансформація фінансових ринків в умовах глобальної нестабільності: реалії сьогодення та погляд у майбутнє: зб. матер. виїзного наук.-практ. семінару, 6-15 жовтня 2017 року та міжн. наук.-практ. інтернет-конф., 30 жовтня 2017 року / Ун-т держ. фіскальної служби України, Навч.-наук. ін-т фінансів, банківської справи [та ін.]. Ірпінь, 2017. С. 259–261.
23. Корнійчук О. П. Фондовий ринок: теорія і практика; ред. Б. М. Данилишин; НАН України, Рада по вивченню продуктивних сил України. К.: [б. в.], 2009. 224 с.
24. Краснова І. В. Фондовий ринок в Україні: стан та перспективи розвитку. Проблеми економіки. 2014. № 1. С. 129-134.

25. Кутузова М. Проблеми формування та регулювання фондового ринку України. Науковий вісник Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. Серія «Економіка». 2015. Вип. 750. С. 107–111.
26. Малишенко К. А. Операційна ефективність фондового ринку України. Актуальні проблеми економіки. 2014. № 8. С. 325-333
27. Мацелюх Наталія. Структурування та ціноутворення на ринку цінних паперів. Актуальні проблеми економіки. 2015. № 6. С. 363-369
28. Новий етап розвитку фондового ринку України при впровадженні інтернет-трейдингу.
29. Огонь, Цезарь Г. Аналіз практики реалізації державної політики у сфері обігу цінних паперів і функціонування фондового ринку в Україні. Актуальні проблеми економіки. 2013. № 10. С. 196-202
30. Офіційний сайт американська компанії NASDAQ OMX Group.
31. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.
32. Офіційний сайт ВАТ «Українська біржа».
33. Офіційний сайт Світового банку..
34. Офіційна сторінка Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.
35. Перспективи інтернет-трейдингу в Україні.
36. Політюк Л. Г. Фондовий ринок України: проблеми та перспективи розвитку. Часопис економічних реформ. 2011. №3. С. 65-69
37. Попіна С. Деякі аспекти оптимізації портфеля цінних паперів. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2013. № 3. С. 105-109
38. Рекуненко І. Періодизація розвитку фондового ринку України. Вісник СумДУ. Серія «Економіка». 2015 № 1.
39. Рубан О. І. Перебудова біржової системи України як запорука успішного розвитку ринку акцій. Фондовий ринок. 2008. №33. С. 12—17.

40. Саприкіна Т. А. Біржова торгівля як інструмент забезпечення лібералізації ринку електроенергії. Молодий вчений. 2015. №2(17).

41. Семенкова О. В. Криза на фондовому ринку і нові можливості для фінансування підприємств за допомогою біржових облігацій. Фінансовий менеджмент. 2009. №3. С. 36—46.

42. Степанчук С. С. Особливості регулювання біржового фондового ринку в Україні. Економіка та держава. 2010. №2. С. 59—60.

43. Сушко Руслан. Фондовий ринок в умовах невизначеності. Україна бізнес-ревью. 2014. № 29/30 (28 лип.). С. 14

44. Сущенко О. Характерні особливості та тенденції розвитку фондових бірж в сучасних умовах. Ринок цінних паперів України. 2010. №9—10. С. 69—79.